

Aanvullend bewijs

Bijlage bij de [De zaak Ad van Liempt](#)

© samenstelling Bart FM Droog, 15 augustus 2019

[Droog Magazine](#), 2019

inhoudsopgave

(tekst in blauw is aanklikbaar)

[Inleiding](#)

[J. Ryan Stackhouse PhD](#)

[Drs. Carla Rus](#)

[Meer plagiaat](#)

[Julius Streicher – eerste openlijke oproep tot jodenmoord, 1935?](#)

[Meer niet geraadpleegde literatuur](#)

[Vreemde bronvermeldingen, ondeugdelijke URL's](#)

Inleiding

Voor dit onderzoek is de e-book (Kobo)-versie van de handelseditie van Ad van Liempts proefschrift¹ gebruikt. Deze heeft geen vaste paginanummers, wel vaste hoofdstuknummers.

1 Ad van Liempt. *Gemmaker. Commandant van Kamp Westerbork*, Balans, Amsterdam, 2019.

J. Ryan Stackhouse PhD

In hoofdstuk 2 staan passages waarin de Canadese historicus en Gestapo-specialist J. Ryan Stackhouse wordt opgevoerd. In de bijbehorende noten verwijst Ad van Liempt naar een 'interview per e-mail' dat hij op 29 maart 2018 gevoerd zou hebben. Maar omdat bij deze passages naar geen enkel concrete pagina in andere studies verwezen wordt – Van Liempt deelt in noot 19 alleen mee dat Stackhouse de auteur is van *The Gestapo, Critics, and Social Control*, een werk dat verder nergens in het boek vermeld staat, werd m'n argwaan gewekt en nam ik contact op met Stackhouse.

Toen ik hem de vertalingen van de passages waarin hij voorkwam stuurde, reageerde hij onthutst. Van Liempt had hem twee e-mails met vragen gestuurd. Daarop had Stackhouse naar eer en geweten zo goed mogelijk geantwoord, niet wetende dat Van Liempt hem in zijn dissertatie ging citeren. Hij wees Van Liempt ook op meerdere relevante studies (zie [Meer niet geraadpleegde literatuur](#)).

Maar wat deed Van Liempt? Die relevante studies negeerde hij. Maar erger, hij verdraaide de antwoorden van Stackhouse en legde hem zelfs woorden in de mond. Stackhouse:

“I was not afforded an opportunity to clarify my statements misquoted below, or informed that my responses would be cited as a source. Mr. van Liempt has stripped nuance from my response in several cases, substituted his own phrasing in others, and invented my response from whole cloth in at least one.

The last sentence of note 31 is invention. My email does not contain anything that could possibly be translated as "quite common, that in cases of a great rush policemen took over their tasks." Quite the opposite in fact.”²

Stackhouse schreef ook:

“Being misquoted this way, particularly by having black and white statements placed in my mouth, is a threat to my credibility as a scholar.”³

En zo is het.

Naar [inhoudsopgave](#).

² E-mail van dr. J. Ryan Stackhouse aan Bart FM Droog, 12-08-2019, 22:59 uur [tijd van ontvangst].

³ E-mail van dr. J. Ryan Stackhouse aan Bart FM Droog, 13-08-2019, 18:02 uur [tijd van ontvangst].

Drs. Carla Rus

Psychiater-psychotherapeut, traumatoloog en auteur Carla Rus uitte op haar website zware kritiek op Ad van Liempt's werkwijze. Onderstaand wat ze schreef over Ad van Liempts proefschrift, in zoverre dat nog niet in de andere relevante stukken van 'De zaak Ad van Liempt' vermeld staat. Zie voor de volledige versie de site van Carla Rus.⁴

- “Van Liempt heeft inzage gekregen in de originele verhoren van de drie rechters (één Nederlandse en twee Duitse), die volgens de *NRC* eerder nog vertrouwelijk waren. Dat zou dus een unieke bron zijn. Maar de diverse Nederlandse verhoren afgenomen door J. Schoenmaker zijn al uitgebreid in meerdere publicaties besproken.”
- “Relatief veel verwijzingen naar het programma *Andere Tijden* en naar Van Liempts eigen boeken. Dat zou in ‘mijn wereld’, namelijk die van de geneeskunde / neurowetenschappen / psychiatrie / traumatologie, een doodzonde zijn.”
- “Van Liempt heeft interviews afgenomen bij de dochters van Gemmeker om de persoonlijkheidsstructuur van hun vader beter in kaart te brengen. Op zich is dit een goede manier om Gemmeker ‘beter te leren kennen’. Maar kinderen zijn beslist geen onafhankelijke onderzoekers en komen door hun eigen emoties vaak tot verkeerde conclusies wat betreft de achtergrond van de psychopathologie van hun ouder. Bovendien waren de heer en mevrouw Gemmeker al gescheiden toen de dochters nog jong waren. Ze bleven bij hun moeder en waren loyaal aan háár en niet aan hun vader. Dat maakt hun verklaringen over hun vader nog discutabeler.”
- “Voor zover ik na kan gaan heeft Van Liempt geen onafhankelijke psycholoog of psychiater in de arm genomen om Van Liempt te helpen de persoonlijkheids-structuur van Gemmeker op een meer deskundige manier te laten beschrijven. Er staat tenminste geen enkele van mijn collegae in de lijst van mensen die hij bedankt in zijn nawoord. Bij de biografie van Hanns Albin Rauter, geschreven door Theo Gerritse, is dit wel gebeurd.”⁵

4 Carla Rus. Van Liempt bepaalt teveel wat er in ons nationaal geheugen komt. Carla Rus.nl, 17-06-2019.
<http://carlarus.nl/Blog/blog/>

5 In het originele stuk van Carla Rus staat: “zou dit gebeurd zijn”; Gerritse heeft de bekende psychiater dr. Martin Willems hiertoe geraadpleegd. Zie: Ollie Peijnenburg. 'Rauter hield altijd de controle'. Bas Kromhout in gesprek met Theo Gerritse en Martin Willems over Hanns Albin Rauter. *Historisch Nieuwsblad*, Utrecht, 22-01-2019.
<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/50560/rauter-hield-altijd-de-controle.html>

- “De hoeveelheid archiefmateriaal waar Van Liempt naar verwijst is zeer ruim. Tezamen met de geraadpleegde literatuur levert dit een indrukwekkende lijst van noten en bronnen op. Wel vraag ik mij af of je in tweeënhalf jaar tijd al die archiefstukken en literatuur grondig kan uitzoeken en bestuderen en er ook nog eens een lijvig proefschrift over kan schrijven (382 pagina’s). Opnieuw krijg je hierdoor het idee dat hij dit onmogelijk allemaal in zijn eentje heeft kunnen verrichten.”
- “Omdat Gemmeker tijdens de verhoren zonder berouw bleef, doemt het beeld op van iemand met een persoonlijkheidsstructuur van een charmant overkomende man met een sociopathische persoonlijkheidsstructuur. (...) Van Liempt noemt hem ergens “niet zo slim” en “intellectueel niet zo’n hoogvlieger” maar uit onderzoek blijkt juist dat bij mensen met een sociopathische persoonlijkheidsstructuur die (over het algemeen) in staat zijn de controle te houden over hun over te agressieve driften en charmant overkomen, er juist sprake is van een relatief hoog IQ. Opleidingsniveau en IQ moeten dus niet met elkaar worden verward.

Maar ik heb eigenlijk nog een groter probleem met Van Liempts omschrijving van de persoonlijkheidsstructuur van Gemmeker. Zeker omdat Van Liempt geen gebruik heeft kunnen maken van zelfgeschreven brieven en dagboeken van Gemmeker, omdat die alles had vernietigd. Want een beschrijving van een persoonlijkheidsstructuur is nooit met zekerheid vast te stellen wanneer je iemand niet zelf gesproken of onderzocht hebt. Een psychiater-psychotherapeut, die hier na het VWO zo’n 12 jaar voor heeft doorgeleerd, mag dat zelfs niet doen. Het blijft – zonder dat je iemand zelf hebt onderzocht – dus bij speculeren.” (...)

Doordat Van Liempt de persoonlijkheidsstructuur van Gemmeker niet vast kan stellen, valt in mijn optiek een deel van Van Liempts bouwwerk in elkaar. Want het zou ook zomaar kunnen dat het glashard liegen en de verklaring van Gemmeker in de rechtszaal ‘van niets afgeweten te hebben’ niet in een causaal verband staan, maar co-factoren zijn van een andere, onderliggende psychopathologie bij van Gemmeker.

Zo kan ik als psychiater-traumatoloog al drie andere verklaringen voor Gemmekers ‘geheugenverlies’ in de rechtszaal bedenken.”

- “Als je alleen maar bewijzen zoekt die jouw eigen hypothese kunnen onderbouwen, dan kan er sprake worden van *jumping to conclusions* of van een tunnelvisie. En aangezien ik langzaam de ervaring met Van Liempt heb dat hij data negeert die hem niet uitkomen (...) ben ik er niet gerust op dat dit negeren van data niet ook bij dit onderzoek is gebeurd. (...) Maar ik kan wel zeggen dat door Van Liempt te laten promoveren op een

onderwerp waarin de persoonlijkheidsstructuur van Gemmeker een hoofdrol speelt, zonder dat Van Liempt voldoende zijn licht heeft opgestoken in de wetenschappelijke wereld van de psychologie en de psychiatrie, je het risico loopt dat een geschiedkundige doctorstitel kan devalueren. Verder acht ik het vrij mager dat je aan de hand van slechts drie nieuwe bronnen (inclusief de interviews bij de Duitse rechter en de dochters van Gemmeker), die geen van alle tot andere conclusies leiden dan je voorgangers al getrokken hebben, je kunt promoveren. En dat vind ik niet eerlijk ten opzichte van al die (jonge) promovendi die vier jaar of meer op hun onderzoek en proefschrift zweeten.”

Naar [inhoudsopgave](#).

Meer plagiaat

[Uitvaart Ernst vom Rath. Gemmeke, hoofdstuk 2](#)

[Sint-Michielsgestel, hoofdstuk 3](#)

[Tuchtmaatregel, hoofdstuk 6](#)

[Han Hollander, hoofdstuk 7](#)

[Dokter Spanier en de St. Louis, hoofdstuk 7](#)

[Transporten 1944, hoofdstuk 8](#)

Naar [inhoudsopgave](#).

Uitvaart Ernst vom Rath. *Gemmeker*, hoofdstuk 2

Op 7 november 1938 pleegde de Pools-Joodse student Heschel Grynszpan in Parijs een aanslag op de Duitse diplomaat Ernst vom Rath. Vom Rath overleed enkele dagen later. De aanslag werd door de nazi's als excuus gebruikt voor *Reichskristallnacht*; de nacht van 9 op 10 november 1938, toen meer dan duizend synagoges aangevallen en duizenden Joodse winkels geplunderd werden. Tenminste eenennegentig Joden kwamen om en circa dertigduizend Joodse Duitse mannen belandden in concentratiekampen en gevangenissen.⁶

Vom Raths uitvaart vond op 17 november 1938 in Düsseldorf plaats, en Ad van Liempt besteedt er in hoofdstuk 2 aandacht aan, omdat Albert Gemmeker destijds in Düsseldorf bij de Gestapo werkte.

Het eerste dat bij de passages over de aanslag op Vom Raths en diens uitvaart opvalt is dat Van Liempt hem structureel aanduidt met **Von** Rath, in plaats van **Vom** Rath. Een slordigheid, die kennelijk geen van de promotores is overgeleverd.

Ook valt op dat Van Liempt voor wat Gemmeker al dan niet gedaan zou hebben vóór de *Kristallnacht* op een nogal vreemde manier te rade is gegaan bij de Canadese historicus J. Ryan Stackhouse (waarover elders in dit document meer). Daardoor zou je bijna over het hoofd zien dat bij de volgende passage in Van Liempts dissertatie *geen enkele* bronvermelding staat.

De linkertekst staat integraal bij Van Liempt, opmerkingen tussen [] zijn van mij. De rechtertekst vond ik door een paar trefwoorden en een jaartal uit Van Liempts tekst op Google in te voeren: 'Düsseldorf + Rath + Florian + Kasernenstrasse + 1938'. En dat leidde me tot de rechter tekst, uit *RP (Rheinische Post) Online*, Düsseldorf, 9 november 2013⁷:

Door de zwijgzaamheid van Gemmeker over deze periode [1937-1939] staat niet vast of hij zich in zijn woonplaats [=Düsseldorf] onder de duizendkoppige menigte bevond, toen daar op 17 november 1938 Adolf Hitler arriveerde om aanwezig te zijn bij de massale begrafenisplechtigheid voor Ernst von Rath . [Duits diplomaat, in Parijs om het leven gekomen na aanslag door Joodse jongen; werd gebruikt als excuus voor	Am 16. und 17. November 1938 herrscht Ausnahmezustand in Düsseldorf . Die Fabriken stehen still, die Glocken läuten. Die Wände des Hauptbahnhofs und die Geschäfte sind mit schwarzen Tüchern verhängt. Sonderzüge bringen Besucher aus dem ganzen Reich. Am 16. November um 9.51 Uhr erreicht der Zug aus Paris mit dem Leichnam die
---	---

6 Michael Berenbaum. Kristallnacht. *Encyclopaedia Britannica*, [Gezien 13-08-2019].
<https://www.britannica.com/event/Kristallnacht>

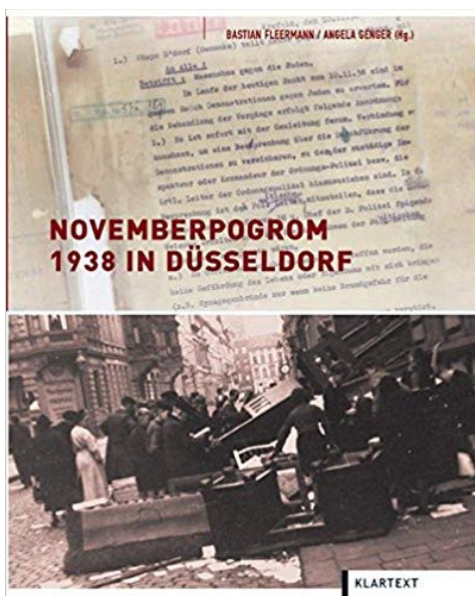
7 Als Hitler 1938 nach Düsseldorf kam. Serie Düsseldorf Geschichte. RP Online, Düsseldorf, 09-11-2013.
https://rp-online.de/nrw/staedte/duesseldorf/als-hitler-1938-nach-duesseldorf-kam_aid-9407419

<p>Kristallnacht] Merkwaardig overigens dat die bijeenkomst in Düsseldorf werd gehouden, want het is zeker dat Von Rath noch zijn voorouders uit die stad kwamen.</p>	<p>Stadt und wird mit einem Gedenkmarsch zur Rheinhalle (heute Tonhalle) gebracht. Tausende jubeln dem Umzug durch die Innenstadt zu.</p>
<p>De toenmalige Gauleiter Friedrich Florian, die onder vuur lag en wel een prestigeproject kon gebruiken, slaagde erin de pompeuze begrafenis naar zijn stad te halen, en daarmee Von Rath 'naar de stad zijner vaders'- wat dus niet klopte.</p> <p>Florian paradeerde naast Hitler achter de affuit, de hele stad liep uit.</p> <p>Alle verwoeste gebouwen in de stad, inclusief de synagoge aan de Kasernenstrasse, waren met zwarte doeken afgedekt, want het was niet de bedoeling dat de aandacht van de wereldpers zou worden afgeleid naar wat er na de aanslag op Von Rath in Düsseldorf was gebeurd.'</p>	<p>Der pompöse Aufmarsch, für den ein Bildhauer eigens den Trauerschmuck für die ganze Stadt entworfen hat, gilt dem Legationsrat Ernst Eduard vom Rath.(...)</p> <p>Dass die pompöse Zeremonie in Düsseldorf stattfindet, hat mit dem Toten nur scheinbar etwas zu tun: Ernst Eduard vom Rath hatte — anders als der Nachname vermuten lässt — nie in der Stadt gelebt, er war in Frankfurt am Main geboren worden und in Breslau zur Schule gegangen. Dass er nun in Düsseldorf bestattet wird, ist dem Engagement des NSDAP-Gauleiters Friedrich Karl Florian (1894-1975) geschuldet. Der sieht das Novemberpogrom als dankbare Chance, seine Position in der Partei zu festigen und sich einen glanzvollen Auftritt an der Seite des Führers zu verschaffen. Florian steht zu diesem Zeitpunkt wegen einer verwaltungsinternen Korruptionsaffäre unter enormem Druck. (...)</p> <p>Florians Coup gelingt: In der Nacht wird der Sarg in der Rheinhalle aufgebahrt. Zur Trauerfeier am folgenden Tag kommen Adolf Hitler und weitere Nazi-Größen in der Stadt. Vom Rath wird auf dem Nordfriedhof bestattet. Gauleiter Florian schwebt sogar dessen Ausbau zu einem bombastischen Pilgerort, der aber nicht verwirklicht wird.</p> <p>Die Spuren der Gewaltnacht am 9. November 1938 passen freilich nicht zu der Zeremonie: Die abgebrannte Synagoge an der Kasernenstraße und die zerstörten jüdischen Geschäfte sind für das Staatsbegräbnis mit schwarz bemalten Holzbrettern vernagelt. Niemand soll an diesem Tag sehen, zu welchen Gewaltexzessen es auch in Düsseldorf gekommen ist.</p>

Van Liempt heeft bij deze letterdieverij enkele typische plagiatorfouten gemaakt: 'von' in plaats van 'vom'. De zwarte doeken hingen bij het station, niet bij de verwoeste gebouwen; de verwoeste synagoge en Joodse winkel waren met zwart geverfde planken dichtgetimmerd. Van Liempt maakt van duizenden mensen een duizendkoppige menigte en verzuimt te melden waarom die Gauleiter onder vuur lag – wat de opmerking erover vrij onbegrijpelijk maakt.

De passage is bovendien pure bladvulling, omdat het onbekend was, is en zal blijven of Albert Gemmeker bij deze uitvaart aanwezig was.

In zijn haast om deze passage van *RP Online* over te nemen, vergat Van Liempt de bronverwijzing aldaar mee te kopiëren, namelijk dit boek:

Bastian Fleermann und Angela Genger (Hg).
Novemberpogrom 1938 in Düsseldorf. Klartext,
Essen, 2008. 450p.

En u wordt het pas echt interessant: grote lappen tekst in hoofdstuk 2 zijn overgenomen uit een ander boek, of beter gezegd, brochure, van Fleermann, e.a. Dit werk:

Bastian Fleermann, Hildegard Jakobs, Frank Sparing. *Die Gestapo Düsseldorf 1933-1945*, Droste Verlag, Düsseldorf, 2012. 60p. 2de druk 2014.

Hij heeft dat op dezelfde wijze gebruikt als de werken van [Frank van Riet](#) en [Koert Boersma](#): af en toe de bron vermelden, maar de Duitse historici verder in de boektekst ongenoemd laten. Van Liempt noemt hen alleen maar 'onderzoekers'. Bepaald niet netjes.

Naar [inhoudsopgave](#).

Sint-Michielsgestel, hoofdstuk 3

In Hoofdstuk 3 komt een passage voor, waarin de gijzelaarsgevangenis te Sint-Michielsgestel beschreven staat.

(...) “Een speciaal soort inrichting. Niet echt een gevangenis, maar een plek waar honderd notabele Nederlanders zaten opgesloten. Niet omdat ze de wet hadden overtreden, maar omdat het naziregime ze achter de hand wilde houden: bij gewelddadige acties van het Nederlandse verzet zou SS- en politiechef Rauter uit die voorraad prominenten de slachtoffers kiezen om ze als represaille ter dood te brengen.

Vanaf 4 mei 1942 waren de eerste 450 gijzelaars binnengebracht, die kort tevoren van hun bed waren gelicht. Een paar weken na Gemmekers komst kwamen er nog een paar honderd bij, voornamelijk zogeheten 'Indische gijzelaars'. Die waren aanvankelijk gearresteerd als tegenmaatregel voor het oppakken van Duitsers Nederlands-Indië. Ze hadden enige tijd in Buchenwald (vlak bij de stad Weimar) gezeten, maar waren daarna naar Haaren overgebracht, ook naar een seminarie, ook in Noord-Brabant. Eerst had de SS-er Heinrich Wacker de leiding over beide kampen, maar toen Gemmeker aantrad, bleef voor Wacker alleen nog Haaren over. Wacker had een slechte reputatie. Hij kon goed opschieten met zijn (en ook Gemmekers) chef Heinrich Kütke, ze waren *brothers-in-crime*. Zij hielden zich vooral bezig met poging zich te verrijken, en zouden het in 1944 zo bont maken dat ze werden ontslagen.”

Bij deze passage staat geen enkele bronvermelding. Nu is – of was – het algemeen bekend dat het Nazi-bewind in Sint-Michielsgestel Nederlandse gijzelaars had ondergebracht. Maar al de details die in deze passage vermeld staan, zijn *zeker niet* algemeen bekend.

Dus van welke onderzoekers hebben dit alles echt uitgezocht? Loe de Jong? Lotte Bergen? Theo Gerritse? Saskia Jansens, Geraldine Freytag en Hans Blom?

Na deze passage volgen passages die volgens noot 12 uit een verhoor van Ly Hassel en volgens noot 13 uit een boek van Max Kohnstamm stammen. Dan volgt deze kleine passage:

“Gemmeker hield kantoor in het voorhuis van het voormalige seminarie. In een ruimte ernaast zat Frau Hassel. Met de gevangenen hadden ze vrijwel geen directe bemoeienis. Er was wel een soort

contactcommissie van vier gijzelaars die op zondag en maandag de commandant mochten bezoeken. Meestal ging dat trouwens indirect en zat er een figuur tussen, die verzoeken uit het kamp aan Gemmeker voorlegde. Dat betrof dan vooral vrijlatings- of verlofzaken.[14]”

Gezien noot 14, het door Saskia Jansens, Geraldine Freytag en Hans Blom geschreven *Een ruwe hand in het water. De gijzelaarskampen Sint-Michielsgestel en Haaren* (1993) stamt de lange passage zonder bronvermelding *vermoedelijk* uit dit werk. Maar door de herkomst onvermeld te laten hebben Van Liempt en zijn promotores met de niet van noten voorziene passage de dissertatie eens te meer gedegradeerd tot een *quizboek*. Heel ludiek, dat moet ik ze nageven.

Naar [inhoudsopgave](#).

Tuchtmaatregel, hoofdstuk 6

Onderstaande is een mengeling van vermoedelijk harde feiten, die Van Liempt ergens (maar waar?) gevonden heeft, plus speculatie: er is absoluut *niets* bekend over wat Gemmeker nu echt dacht of voelde.

“Het is wel curieus dat in het najaar van 1943 Gemmeker zelf getroffen werd door een tuchtmaatregel van hogerhand. Het was de Befehlshaber der SiPo/SD in Den Haag, Wilhelm Harster ter ore gekomen dat Gemmeker in Westerbork het bed deelde met zijn secretaresse. Dat vond hij een onaanvaardbare inbreuk op de regels die binnen de SS golden. Ly Hassel werd overgeplaatst, ze werd secretaresse in Den Haag, op het kantoor van Harster. Pas geruime tijd na het vertrek van Harster naar een post in Italië kon ze weer terugkeren. Ze bleven elkaar wel geregeld zien. Maar het is absoluut een domper geweest voor Gemmeker, een flinke deuk in zijn oppermachtige positie als koning van Westerbork.”

Hoe het ook zij, door het achterwege laten van welke bronvermelding dan ook effent Van Liempt hier wederom het pad voor plagiaatbeschuldigingen. Dat geldt ook voor deze passage, in hetzelfde hoofdstuk:

“Gemmeker wist dat hij werd afgerekend op een ordelijke uitvoering van zijn opdracht; als gevangenen ervandoor gingen bracht dat zijn reputatie in gevaar, en werd de kans groot dat hij elders in het Derde Rijk zou worden tewerkgesteld in een aanzienlijk minder comfortabele baan.”

Dit wordt door geen enkele bron onderbouwd.

Je verwacht daar bijvoorbeeld een verwijzing naar het wat er met Oberst Friedrich Wilhelm von Lindeiner-Wildau (1880-1963), de commandant van het krijgsgevangenkamp Stalag Luft III (bij Sagan, nu Zagan, Polen), gebeurde, nadat op 25 maart 1944 onder zijn verantwoordelijkheid gestelde 76 gevangenen ontsnapt waren.⁸ Of naar wat er met de kampleiding van Sobibor gebeurde, na de opstand, oktober 1943.⁹ Van Liempt laat dit alles ongenoemd.

Naar [inhoudsopgave](#).

-
- 8 Die geruchtmakende ontsnapping (de ontsnapt werden vrijwel allemaal snel gearresteerd, waarna 50 van hen op directe orders van Hitler vermoord werden; slechts drie bereikten Engeland), werd vereeuwigd in de later ook verfilmde bestseller *The Great Escape* (1950) van Paul Brickhill. Daarin wordt summier verteld dat deze commandant van z'n functie ontheven werd en naderhand voor de krijgsraad moest komen. Hij werd in oktober 1944 tot een jaar 'vestinggevangenis' veroordeeld, maar de straf werd wegens zijn gezondheidstoestand niet ten uitvoer gelegd – Lindeiner belandde uiteindelijk in een psychiatrisch ziekenhuis en overleefde de oorlog – maar dit alles ter zijde.
Zie: Paul Brickhill. *De grote ontsnapping*. Prisma Boeken [Het Spectrum], Utrecht/Antwerpen, 1961 (tweede druk). Nederlandse vertaling drs. H.W.J. Schaap. van *The Great Escape*, Faber & Faber, London, 1950. In dit onderzoek is de Nederlandse vertaling gebruikt: blz. 175 en 179.
- En: Marilyn Jeffers Walton & Michael C. Eberhardt. *From Commandant to Captive. The memoirs of Stalag Luft III Commandant Col. Wilhelm von Lindeiner genannt von Wildau. With Postwar Interviews, Letters and Testimony*. Lulu Publishing Services, 2015. Belangrijke passages zijn traceerbaar via Google Books.
- 9 SS- Hauptsturmführer Franz Reichleitner, de commandant van Sobibor werd na de opstand belast met het ontmantelen van het kamp. Daarna werd hij overgeplaatst naar Italië, niet naar het Oostfront. Op 3 januari 1944 werd hij in Fiume gedood door Italiaanse partizanen. Sobiborinterviews.nl. [Gezien 14-08-2019].
<https://www.sobiborinterviews.nl/en/extermination-camp/biographies-of-ss-men>
[NN] Fanz Reichleitner. Commandant of Sobibor Death Camp, 1942-1943. Holocaust Historical Society, 2014.
<https://www.holocausthistoricalsociety.org.uk/contents/aktionreinhardt/franzreichleitner.html>

Han Hollander, hoofdstuk 7

Dit hoofdstuk opent met een lange passage over Han Hollander. Van Liempt vertelt dat deze legendarische sportverslaggever 'het mooiste baantje dat een Joodse gevangene in Westerbork zich zou kunnen voorstellen' had. Hollander was administrateur in het Heidelager geworden, een soort buitenkamp van Westerbork, waar de Nederlandse marechaussees in waren gehuisvest. Zijn vrouw werkte daar ook en runde de kantine. Hollander had speciale privileges van Gemmeker gekregen, en kon gaan en staan waar hij wilde.

Bij dit alles geeft Van Liempt één bron op: [Noot 1, hoofdstuk 7] “J.J. Van Herpen, Hollander, Hartog (1886-1943), in Biografisch Woordenboek van Nederland.” Maar daar staat over Han Hollander in WO2 *alleen* dit vermeld:

“Voor de laatste maal staat zijn 'Sportpraatje' aangekondigd op 16 mei 1940. De AVRO-directie verbrak al in die eerste oorlogsmaand en nog vóór de antisemitische maatregelen van de bezetter van kracht werden het contact met hem. Helaas zag Hollander in de oorlog de noodzaak tot onderduiken niet in. Hij zei te vertrouwen op een door Hitler ondertekende herinnering aan de Olympische Spelen van 1936. Hollander is weggevoerd naar het Judendurchgangslager Westerbork, vanwaar hij, na een onvoorzichtige opmerking van zijn vrouw, met echtgenote en dochter naar het concentratiekamp Sobibor gezonden is, waar zij in 1943 omkwamen.”

Waar haalde Van Liempt dan de informatie over Han Hollander in dat Heidelager vandaan? Bij Frank van Riet, *De bewakers van Westerbork* (2016), blz 210-213.

Van Liempt verwijst echter op geen enkele manier naar Van Riet. Dit is puur plagiaat, versneden met een paar passages over Hollanders vooroorlogse carrière uit het *Biografisch Woordenboek*. Maar het wordt nóg vreemder. In dit online-project van het Huygens instituut voor Nederlandse Geschiedenis, staat onder elk lemma duidelijk vermeld hoe gerefereerd moet worden. Bij Han Hollander:

“Bronvermelding: J.J. van Herpen, 'Hollander, Hartog (1886-1943)', in *Biografisch Woordenboek van Nederland*. URL:<http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn2/hollanderh> [12-11-2013] ”

Van Liempt maakt hiervan [hoofdstuk 7, noot 1]: “J.J. Van Herpen, Hollander, Hartog (1886-1943), in Biografisch Woordenboek van Nederland.”

Dokter Spanier en de St. Louis, hoofdstuk 7

In hoofdstuk 7 staat deze passage:

“De chef-arts (...) dokter Fritz Spanier was op een speciale manier in Nederland terechtgekomen. Hij vluchtte uit Duitsland na de Reichskristallnacht, zoals zovelen. Hij had altijd in Düsseldorf gewoond. In Hamburg gingen Fritz en zijn vrouw Babette aan boord van de St. Louis, op weg naar Havana waar de vluchtelingen een visum voor de Verenigde Staten hoopten te krijgen. Maar Cuba weigerde de 936 opvarenden binnen te laten. Ook pogingen rechtstreeks in de Verenigde Staten voet aan wal te zetten mislukten. Het schip begon aan een zwerftocht, op zoek naar een Europese haven waar de bedreigde joden welkom zouden zijn. Uiteindelijk waren vier landen bereid ieder rond de 200 vluchtelingen op te nemen, Frankrijk, Engeland, België en Nederland. Fritz en Babette Spanier behoorden tot de 181 mensen die in Nederland terecht konden, het echtpaar werd in Westerbork in het vluchtelingenkamp geplaatst. Daar bouwde Spanier aan een ziekenhuis waarvan wel werd gezegd dat het in de hoogtijdagen het beste van Nederland was geworden.”

Ook hier weer geen enkele bronvermelding. Die staat wel bij de erop volgende passage, over het aantal bedden en verplegend personeel in dat ziekenhuis. Die informatie stamt uit Jacob Boas' boek *Boulevard des Misères* (1988), maar in dat boek komen bovenstaande details niet voor.

Er zijn mensen die zullen zeggen: het verhaal van de St. Louis is toch algemeen bekend? Er is heel veel over geschreven¹⁰, er is zelfs een film over gemaakt.¹¹ Dat is allemaal waar, maar zodra iemand met dit soort precieze details van aantal opvarenden en aantal in Nederland opgenomen vluchtelingen op de proppen komt, en zeker in een proefschrift, dan *moet* er m.i. een bron vermeld worden.

Omdat Van Liempt dat niet deed, ben ik zelf op zoek gegaan en vond snel iets heel opvallends: Fritz en Babette Spanier hadden twee dochters, de in 1932 geboren Renate en Ines. Ook zij waren op dat schip, ook zij zaten in Westerbork, en overleefden net als hun ouders de oorlog.

Als Van Liempt serieus onderzoek had gedaan, dan kan het niet anders dan dat

10 O.a. Voyage of the St. Louis. Holocaust Encyclopedia. United States Holocaust Museum, Washington, [Gezien 14-08-2019].

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/voyage-of-the-st-louis>

Mike Lanchin. SS St Louis: the ship of Jewish refugees nobody wanted. BBC Worldservice, London, 13-05-2014.

<https://www.bbc.com/news/magazine-27373131>

11 Voyage of the Damned, 1976.

hij die tweeling in deze passage en mogelijk ook elders in zijn boek genoemd had. Het is algemeen bekend hoezeer SS-artsen op Joodse tweelingen 'gesteld' waren – en alleen daarom al zijn deze dochters de moeite van het vermelden waard.

Ik vond ze op <http://bevrijdingsportretten.nl/portret/de-familie-spanier/> – een online project van Herinneringscentrum kamp Westerbork. Een project dat Van Liempt kent, want bij andere Westerborkgevangenen verwijst hij er in zijn dissertatie meer dan eens naar.

De tweelingszusjes Renate en Ines Spanier op de St. Louis. De familie Spanier kreeg uiteindelijk asiel in Nederland. Tijdens de bezetting werd de familie naar Westerbork gevoerd, maar niet gedeporteerd. Vader Spanier werd er tot hoofdarts benoemd. Na de bevrijding emigreerde de familie naar de Verenigde Staten. (Foto Archief Le Soir)

Bovenstaande foto van de twee dochters stamt oveigens uit: Lieve Saerens. *Haat is een deugd: het credo van de Jodenjagers*, Lannoo, Tiel, 2017.

Naar [inhoudsopgave](#).

Transporten 1944, hoofdstuk 8

Hoofdstuk 8 opent met een passage over de transporten vanuit Westerbork naar Auschwitz, Theresienstadt, Bergen-Belsen, met details over die kampen en de sterfte in die kampen in de laatste maanden van de oorlog. Weer zonder enige bronvermelding.

De eerste bron die gegeven wordt is Philip Mechanicus, over het vijfde transport van 1944, op 8 februari. Maar niets van wat in de voorgaande passage gemeld wordt, kon Mechanicus – zelf gevangene, omgekomen in Auschwitz, oktober 1944 – weten.

Waar Van Liempt dan zijn informatie vandaan haalde? Loe De Jong? Koert Broersma? Frank van Riet? Lotte Bergen? Nanda van der Zee? Wie het weet mag het zeggen.

Naar [inhoudsopgave](#).

Julius Streicher – eerste openlijke oproep tot jodenmoord, 1935?

In hoofdstuk 3 doet Ad van Liempt een opmerkelijke uitspraak, in een passage over een SS- en SD-opleidingsinstituut in Bernau, waar Gemmeker in 1941 een vervolgopleiding kreeg.

Van Liempt: “Het was een school met een verleden. **Op 23 juli 1935 had de radicale antisemiet Julius Streicher, hoofdredacteur van het beruchte blad *Der Stürmer*, er een rede gehouden, die als de eerste openlijke oproep tot jodenmoord geldt.**”

Waarop Streicher letterlijk geciteerd wordt: “Het is niet genoeg dat we de jood uit Duitsland verdrijven, nee, hij moet op de hele wereld doodgeslagen worden, zodat de mensheid van hem bevrijdt wordt.”

Van Liempt verwijst hierbij middels noten 6 en 7, naar: “Schulungsort für den Massenmord”, www.bpb.de (website van de Bundeszentrale für Politische Bildung).” Maar daar staat heel wat anders: student Philip Wegehaupt schreef in een brochure uit 2007 over Streichers toespraak van 23 juli 1935, dat die “möglicherweise um die früheste und radikalste antisemitische Äußerung eines prominenten Nationalsozialisten” handelt.”

Of, in vertaling naast elkaar gezet:

“Een rede gehouden, die als de eerste openlijke oproep tot jodenmoord geldt.” <i>Van Liempt</i>	“Een rede ([die] mogelijkerwijze de eerste en radicaalste antisemitische uitlating van een prominent nazi [was].” <i>Wegehaupt</i>
--	---

Nu zijn beide uitspraken nonsens. Want wat zei deze Streicher, tien jaar eerder, bij een speech in de zalencentrum Herkules in Neurenberg, 3 april 1925?

“Macht heute den Anfang, daß wir den Juden vernichten können!”¹²

Een obscure toespraak, alleen door specialisten te traceren? Nee – “Julius Streicher” invoeren op Google leidde me direct naar: “The Holocaust: Remarks

12 Julius Steicher. Die Zukunft wird uns die Rettung bringen. 3. April 1925 im Herkules-Saalbau in Nürnberg. In: Julius Streicher. *Kampf dem Weltfeind. Reden aus dem Kampfzeit*. Gesammelt und bearbeitet von Dr. Heinz Preiß. Verlag der Stürmer, Nürnberg, 1938. Blz. 42.

<https://archive.org/details/Streicher-Julius-Kampf-dem-Weltfeind-Reden-aus-der-Kampfzeit>

by Julius Streicher”, een pagina van de *Jewish Virtual Library*.¹³ Waar deze vreselijke quote uit 1925 en meer ellende van Streicher in Engelse vertaling te vinden zijn. Maar ook in de Nederlandse krantenarchieven is genoeg materiaal te ontdekken, waaruit blijkt dat al lang vóór 1935 Streicher en andere prominente nazi's volkerenmoord predikten. Een kleine greep:

1922 – NRC

“Zijn [Hitlers] programma is niets als antisemitisme. Jodenhaat is zijn levensopvatting en politiek. Hij verklaarde uitdrukkelijk geen staatsgreep te willen organiseren. Wel wil hij Duitsland reinigen van de elementen, die de rampzalige revolutie op touw hebben gezet. Dit zijn de joden en de vreemdelingen. (...) “De jood’, vervolgte Hitler, “is de pest. Elk volk dat niet waakt voor het zuiver behoud van zijn ras [=ras] zal ten gronde gaan. Zelfs Amerika wordt dor de joden, negers en Chineezers bedreigd.” Hitler strijdt voor raszuiverheid zoowel in Duitsland als over de heele wereld. “Wij willen de joden niet uitroeien, maar willen dat joden noch andere vreemdelingen staatsburgerlijke rechten in Duitsland bezitten. Alle vreemdelingen die zich na 1914 in Duitsland gevestigd hebben moeten worden uitgewezen.”¹⁴

1923 – *Bataviaasch Nieuwsblad*

“Dood aan de Joden’ brullende menigte trekt door straten van München en bedreigt o.a. een Amerikaan.”¹⁵

1924 – *Nieuwe Vlaardingsche Courant*

“Hitler-volgers trekken door straten München, zingen antisemitische liederen en brulden 'Wraak, wraak!’”¹⁶

1927 – *Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant*

“De Nationaal-Socialistische arbeiderspartij, onder leiding van Hitler en Streicher, heeft heden haar congres gehouden, waaraan 20.000 aanhangers deelnamen, o.w. talrijke vrouwen. De Landdag-afgevaardigde Streicher opende het congres met een rede, waarin hij, volgens het verslag in de „Crt.”, uiting gaf

13 <https://www.jewishvirtuallibrary.org/remarks-by-julius-streicher>

14 De toestand in Beieren. *Nieuwe Rotterdamse Courant*, Rotterdam, 12-11-1922.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010026271:mpeg21:a0092>

15 Brieven uit Berlijn. *Bataviaasch Nieuwsblad*. Batavia, 14-02-1923.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011040349:mpeg21:a0079>

16 *Nieuwe Vlaardingsche Courant*. Vlaardingen, 26-09-1924.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMSAVL02:000483117:mpeg21:a00001>

aan de hoop, dat het Duitse volk spoedig zou mogen inzien, „dat het slechts onder een Adolf Hitler de overwinning op de Joden kan behalen.”¹⁷

1933 – De Tijd

(...) “Hitler heeft te lang tegen de joden en de warenhuizen geageerd (...) dan dat men nu van zijn S.A.-mannen kalmte kan verwachten.”¹⁸

1933 – Leeuwarder Courant

[Over een bijeenkomst van Nederlandse nazi's en fascistten in het Duitse Goch] (...) “Een S.A.-man in volledig uniform, gewapend, gaat naar het podium. Het is een Nederlander. Hij komt uit Amsterdam. „Dames en herren”, roept hij uit, „weet u dat u bedrogen wordt door dezen Mussert. Hij een nationaal-socialist? Om te lachen! Ziet naar het tooneel: wat mankeert aan zijn vaandels. Het hakenkruis! Wat mankeert aan den naam van zijn partij. Het woord arbeider! Deze Mussert is een ordinaire bedrieger. (...) In zijn blad richtte hij laatst het woord tot den Joodschen lezer. (Geroep; foei, schande!) Hij praat dus met Joden, in plaats van ze op te hangen, te verdelgen!” (...)”¹⁹

1934 – Nieuwsblad van het Noorden

“Het zal u niet verwonderen, dat ik hier doel op het schrijven — om geen ander en duidelijker woord te tikken — van den heer Julius Streicher, een invloedrijk man in Frankenland, die in zijn schendblad een campagne tegen de Joden heeft geopend, dat alles overtreft. Zijn blad heet: „Der Stürmer” en mag niet naar het buitenland worden gezonden; dat zegt, dunkt me, duidelijk genoeg, wat erin staat. Den 1sten Mei is een exemplaar uitgekomen, dat ook zeer vele nazi's met afkeer heeft vervuld, want dit moge nog eens hier worden gezegd: „ik ken honderden van Nationaal-Socialisten, die dezen misdadigen „Judenhetze” met afkeer vervult. In woord en beeld — en in wat voor woorden en beelden ! — wordt hier verteld van de zogenaamde ritueele moorden en ook een verhaal over een joodsch complot tot moord op Adolf Hitler past wonderwel in dit walgelijk geschrijf.”²⁰

17 Nationaal-Socialistisch Congres. *Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant*. Nijmegen, 22-08-1927.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMRANM02:000029295:mpeg21:a0047>

18 De hulppolitie in het Derde Rijk. Jongens als agent. De buitenlandsche correspondenten verkeerden in zeer onzekere omstandigheden. Persoonlijke vrijheid opgeheven. *De Tijd*, 's-Hertogenbosch, 11-03-1933.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010535189:mpeg21:a0001>

19 Een Nederlandsche fascistenvergadering te Goch. *Leeuwarder Courant*. Leeuwarden, 15-05-1933.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010605826:mpeg21:a0006>

20 Van Swinderen. Brieven uit Berlijn. „Wir dürfen kritisieren”. Berlijn, Mei 1934. *Nieuwsblad van het Noorden*. Groningen, 16-05-1934.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010674182:mpeg21:a0164>

1934 – *De Sumatra Post*

[Verslag van redevoering Hitler in de Rijkdag, Berlijn 13 juli 1934 (Pen. Gaz.) “[Hitler] (...) zeide: „Eenige van „deze dwazen en misdadigers trachten nog steeds hun verderfelijk werk voort te zetten, maar een verpletterende meerderheid van Duitse arbeiders heeft deze internationale Joodsche weldoeners der menschheid doorzien. De Nazi-staat zal de laatste overblijfselen van deze bron van nationale vergiftiging en dwaasheid radicaal uitroeien en vernietigen.”²¹

Terug naar de verwijzing in Ad van Liempts proefschrift

Noot 6: (en noot 7)

Van Liempt: “‘Schulungsort für den Massenmord’, www.bpb.de (website van de Bundeszentrale für Politische Bildung).”

Het juiste URL is:

<http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/41831/schulungsort-fuer-den-massenmord> , waarop een artikel getiteld 'Schulungsort für den Massenmord', van Joachim Wolf, gedateerd 18-01-2007, te vinden is. Waarom Van Liempt de naam van de auteur, de titel van het artikel en de datum ongenoemd laat?

Zou dat ermee te maken kunnen hebben dat de door Van Liempt aangegeven bron niet bepaald gerust stelt? Het is namelijk een samenvatting van een door een groep studenten van de *Technische Universität Berlin* gemaakte brochure over de nazi-geschiedenis van de voormalige ADGB-Bundesschule in Bernau. De brochure verscheen in het voorjaar van 2007.

Hoewel de toch ervaren prof. dr. Wolfgang Benz²² de studenten begeleidde, heeft dit niet voorkomen dat een van de studenten de fout in ging, door te stellen dat Streicher in z'n toespraak uit 1935 mogelijkwijze iets nieuws verkondigde.

Naar [inhoudsopgave](#).

21 Aanval op Joden. *De Sumatra Post*. Medan, 17-07-1934.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010971220:mpeg21:a0009>

22 Prof. Dr. Wolfgang Benz. Zentrum für Antisemitismusforschung. Fakultät I – Geistes- und Bildungswissenschaften. Technische Universität, Berlin. .

https://www.tu-berlin.de/fakultaet_i/zentrum_fuer_antisemitismusforschung/menue/ueber_uns/mitarbeiterinnen_und_mitarbeiter/emeriti_und_ehemalige/benz_prof_dr_wolfgang/

Meer niet geraadpleegde literatuur

In het promotiereglement van de Rijksuniversiteit Groningen staat:

“Het proefschrift is in zijn geheel, dus inclusief bijlagen en een eventueel voorwoord, onderwerp van de beoordeling. **Bij een proefschrift of een ander wetenschappelijk werk wordt ervan uitgegaan dat de onderzoeker bij het afsluiten van het werkstuk alle relevante tot dan toe redelijkerwijs bekend zijnde gegevens heeft verwerkt.**”²³

We hadden al gezien dat Van Liempt in zijn dissertatie bewust relevante informatie verzwegen heeft, en andere zeer relevante studies simpelweg niet lijkt te kennen.²⁴ Nader onderzoek toont aan dat hij nóg meer studies bewust verzwegen heeft en nóg meer relevante gegevens niet kent.

Debatten in Bondsdag

In de Bondsrepubliek Duitsland werd in de jaren zestig en zeventig in de Bondsdag herhaaldelijk gedebatteerd over de verjaringstermijnen inzake oorlogsmisdaden.²⁵ Er is een correlatie tussen die debatten en de Duitse wetgeving die steeds toleranter werd geformuleerd, vooral door aan het Ministerie van Justitie verbonden oud-nazi's.

Over deze zaken, die direct van invloed zijn geweest op de zaak Gemmeker, is het nodige gepubliceerd. De belangrijkste historicus op dit vlak is de Duitser Norbert Frei,²⁶ maar ook de Nederlandse historicus en Nazi-era specialist Willem Melching²⁷ heeft hierover geschreven.

Norbert Frei. *Vergangenheitspolitik. Die Anfänge der Bundesrepublik und die NS-Vergangenheit*. C.H.Beck, München 1996.

Norbert Frei. *1945 und wir. Das Dritte Reich im Bewußtsein der Deutschen*. C.H.Beck, München 2005.

Willem Melching. *Waarom Duitsland? Leider van Europa tegen wil en dank*. Prometheus, Amsterdam, 2016.

23 Promotie reglement Rijksuniversiteit Groningen. Hoofdstuk 4. Het proefschrift. Artikel 4.4 en artikel 4.5. pagina 38. <https://www.rug.nl/about-us/organization/rules-and-regulations/onderzoek/promotiereglement-14.pdf>

24 Bart FM Droog. Het onbenul van Ad van Liempt. *Droog Magazine*, Eenrum, 07-08-2019. <http://www.droog-mag.nl/2019/vl/het%20onbenul-van-ad-van-liempt.pdf>

25 Mn Historische Debatten (4): Verjährung von NS-Verbrechen. Deutscher Bundestag, Berlin, 14-08-2017. https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/24031343_debatten04-199958

26 Prof dr. Norbert Frei. Lehrstuhl für Neuere und Neueste Geschichte. Friedrich Schiller Universität, Jena. https://www.nng.uni-jena.de/norbert_frei.html

27 Dr. Willem Melching. Nieuwste Geschiedenis. Universiteit van Amsterdam. <https://www.uva.nl/profiel/m/e/w.f.b.melching/w.f.b.melching.html>

Van Liempt noemt *noch* de Bondsdagdebatten, *noch* ook maar iets over de verjaringstermijn. En al deze uiterst relevante studies zijn onopgemerkt aan hem en zijn promotores voorbij gegaan.

Genegeerde adviezen

Dat geldt ook voor de werken die de Canadese historicus en Gestapo-specialist J. Ryan²⁸ Stackhouse noemde, nadat hij door Van Liempt benaderd was.²⁹ Te weten:

Holger Berschel. *Bürokratie und Terror: Das Judenreferate der Gestapo Düsseldorf*, 2001.

Johannes Tuchel. *Konzentrationslager. Organisationsgeschichte und Funktion der 'Inspektion der Konzentrationslager' 1934-1938*. Harald Bolft Verlag, Boppard am Rhein, 1996, 110ff.

Ook sloeg Van Liempt het advies in de wind om de informatie over Heydrichs telegram van 9 november 1938 met instructies over de Kristallnacht te gebruiken. Stackhouse verwees hem expliciet naar deze pagina:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/heydrich-s-instructions-for-kristallnacht>

In de Gemmeckerbiografie is hierover *niets* te vinden.

Naar [inhoudsopgave](#).

28 Dr. J. Ryan Stackhouse. Curriculum Vitae. Independent Researcher, Academia. [Gezien 01-08-2019].
<https://independentresearcher.academia.edu/RStackhouse/CurriculumVitae>

29 E-mail van dr. J. Ryan Stackhouse aan Bart FM Droog, 12-08-2019, 22:59 uur [tijd van ontvangst].

Vreemde bronvermeldingen, ondeugdelijke URL's

Bij onderstaande noten doen zich meerdere vreemden zaken voor. Het opvallendste is dat naar websites, in plaats van naar een specifieke webpagina verwezen wordt.

Iedere gedegen onderzoeker weet dat een algemene verwijzing naar een website *not done* is. Wie dat wel doet, stuurt toekomstige onderzoekers het bos in. Er moet altijd naar een specifiek pagina-URL verwezen worden, zodat in de toekomst, als de website mogelijk niet meer bestaat, middels het *Internet Archive* (www.archive.org) de desbetreffende pagina en dus ook de informatie terug te vinden is.

Er doen zich daarnaast meer ongerijmdheden voor.

Hoofdstuk 2, noot 25:

“De Duitse historicus Jörg Wassmer (van het Joods Museum in Berlijn) heeft die kosten van de Schutzhaft uitgerekend. Zie website van het Joods Museum, www.jmberlin.de.”

Wie op het URL www.jmberlin.de middels de zoekfunctie 'Schutzhaft' opzoek krijgt twee resultaten:

1. Een pagina over Hugo Spiegel (1905-1987, die in 1962 de eerste Joodse 'Schutterijkoning' werd bij de schutterij in Warendorf (een gemeenschap in het Münsterland). Als bronnen hierbij worden drie Wikipediapagina's opgegeven.
2. Een pagina over recylen in de 18de eeuw. Wederom worden als bronnen hierbij drie Wikipediapagina's opgegeven.

Hoofdstuk 2, noot 27:

“Zie Martin Gilbert, *Kristallnacht*. En ook Meier Schwarz, Die 'Kristallnacht'-Lüge, www.antisemitismus.net/ “

Heb gezocht op dat URL; is weer een dood spoor. De tweede titel laat zich aldaar niet traceren.

Hoofdstuk 5, noot 1:

“AndereTijden, 9 april 2000,

[www.https://anderetijden.nl/aflevering/664/Albert-Gemmeker-commandant-van-Westerbork](http://www.anderetijden.nl/aflevering/664/Albert-Gemmeker-commandant-van-Westerbork)”

Dit gaat over een NDR-documentaire uit 1959; de bijbehorende noot verwijst niet naar het juiste filmarchief, maar naar Andere Tijden-uitzending uit 2000, waarin een item van 13 minuten over Westerbork/Gemmeker te zien was, met fragmenten uit 1959-interview. Een transcriptie van dat hele interview, in het Duits plus vertaling, was als bijlage hier meer op zijn plaats geweest. Van Liempt geeft slechts twee, niet al te lange quotes.

Het opgegeven lange URL is bovendien foutief: er hoort geen “www.” voor.

Hoofdstuk 6, noot 35:

“Bevrijdingsportret Wim Loeb, op www.bevrijdingsportretten.nl”

Het is zeer merkwaardig dat Ad van Liempt hier de auteurs ongenoemd laat. Want wat staat als eerste zin bij dit online-portret?

“Enkele Havo leerlingen van het Ubbo Emmius in Stadskanaal stelden een portret samen van Wim Loeb, één van de leidende mensen achter de beroemde Westerborkfilm.”³⁰

Het is heel bijzonder dat de anonieme Havo-leerlingen zo'n mooi portret hebben gemaakt, maar... op een vrijwel onleesbare foto van een niet gedateerde verklaring na, staat er geen enkele bronvermelding op die pagina. Op grond daarvan zouden de promotores m.i. deze bron afgekeurd moeten hebben.

Hoofdstuk 6, noot 43:

“Cees Labeur, Bevrijdingsportretten, Siegfried Sommerfeld, op www.bevrijdingsportretten.nl”

Waarom staat bij deze bron wél de naam van de auteur vermeld? Is dit alleen maar omdat deze auteur een kennis is van Ad van Liempt?³¹ Labeur is een van de weinige auteurs die ook in het nawoord bedankt worden. Op zich is dat alleen maar mooi, maar gezien Van Liempts zwijgzaamheid (buiten de noten) over de onderzoekers waar hij echt schatplichtig aan is, komt dit vreemd voor.

Hoe het ook zij: de door Labeur geschreven pagina over Siegfried Sommerfeld³² bevat enkele vage bronvermeldingen. Over de vraag of deze aan de wetenschappelijke eisen voldoen, kan geredetwist worden.

Hoofdstuk 7, Noot 4:

“Gegevens ontleend aan Andere Tijden Sport, 26 december 2016, interview Ellen Burka-Danby door Kees Jongkind.”

Titel blijkt te zijn: “Ellen Burka, overleven op kunstschaatsen”

https://www.vpro.nl/spel~VPWON_1239980~ellen-burka-overleven-op-kunstschaatsen-andere-tijden-sport~.html – een herhaling uit 2013!

Hoofdstuk 7, Noot 12:

“Website Westerbork, Bevrijdingsportretten, Erich Ziegler”

Zelfs geen url!

³⁰ <http://bevrijdingsportretten.nl/portret/wim-loeb-2/>

³¹ Cees Labeur (1945). Na een tv-carrière bij de NCRV (1977-2007) in 2007-2013 eindredacteur van grote dvd-projecten met de publieke omroep waaronder de canon onder meer de beeldgeschiedenis van Kamp Westerbork, het beste van Andere Tijden, Vijftig Jaar Studio Sport; 2007-2009 Lid redactieraad van tv-serie De Oorlog van de NPS. Allemaal projecten waarin ook Ad van Liempt een rol speelde.

Bronnen: Cees Labeur. De klas van 1966. School voor Journalistiek Utrecht. [Gezien 13-08-2019].

<http://www.svdj1966.nl/cv/cees-labeur/>

Koninklijke Bibliotheek: Labeur, Cees: <http://opc4.kb.nl/DB=1/CMD?ACT=SRCHA&IKT=1004&SRT=YOP&TRM=labeur%2C+c>

³² <http://bevrijdingsportretten.nl/portret/siegfried-sommerfeld/>

Hoofdstuk 7, Bij een passage over het cabaret in Westerbork:

“Camilla Spira, een Duitse filmster. Ze overleefde de oorlog en zei, terugkijkend:

'Het publiek lachte en klapte. Het was alsof we in Berlijn waren, op de Kurfürstendamm. We waren opeens totaal ergens anders. Kun je je niet voorstellen. De mensen daar vergaten in die twee uur opeens alles.'[13]”

Noot 13: “Website Music and the Holocaust, Camilla Spira”

Geen URL! Waarschijnlijk is deze site bedoeld: <http://holocaustmusic.ort.org/>

De zoekfunctie brengt me naar: <http://holocaustmusic.ort.org/places/camps/western-europe/westerbork/spiracamilla/> – een Engelstalige pagina, die ons leert dat Camilla Spira de Holocaust overleefde en in 1947 naar Duitsland terugkeerde. Maar op diezelfde pagina staan ook vier boeken vermeld. Uit één ervan zal het citaat van Spira stammen. Maar uit welk? Van Liempt vertelt het ons niet.

Broder, H.M. & Geisel, E., 1992. *Premiere und Pogrom: Der Jüdische Kulturbund 1933-1941*, Berlin: Siedler.

Jelavich, P., 2001. Cabaret in concentration camps. In *Theatre and war, 1933-1945: performance in extremis*. Balfour, Michael (Ed). New York: Berghahn Books.

Rhode-Juechtern, A. & Kublitz-Kramer, M. eds., 2004. *Echolos: Klangwelten verfolgter Musikerinnen in der NS-Zeit*, Bielefeld: Aisthesis-Verlag.

Stompor, S., 2001. *Jüdisches Musik- und Theaterleben unter dem NS-Staat*, Hannover: Europäisches Zentrum für Jüdische Musik.

En zo stuurt Van Liempt bij vrijwel elke URL-vermelding in het notenapparaat de lezer steeds dieper de informatiejungle in.